

3743

פרוטוקול מס' 20/1

מישיבת ועדת הכלכלה

ביום ג' ז' אדר ב' תשי"ט - 17.3.1959

בשעה 11.15

נוכחים:

- ב. אבניאל - היו"ר
- ע. איכילוב
- מ. אונא
- ס. אולמרט
- ב. אזניה
- י. אסא
- ש. בז'רנו
- ע. דגני
- ש. פרלשטיין
- ג. שוקן
- ש. שורש
- א. תלמי
- י. יצני

מוזמנים:

מר דוד הורוביץ - נגיד בנק ישראל

מוזכיר: מר פלקסר

סדר היום:

סקירת נגיד בנק ישראל

=====

היו"ר ב. אבניאל: אני מתכבד לפתוח את הישיבה.
 אני מקדם בברכה את נגיד בנק ישראל מר דוד הורוביץ. אני עוכב אחרי עבודתו העיונית והמעשית, במעט דור שנים, ובעיני הינו האש האשכולות וכלכלת ישראל, השולט לא רק בתוכן ובתיאוריה, אלא גם בהיר מחשבה וניסוח, ומסייע הרבה להבהרת המושגים. לצערנו, ואל לנו עשירים באנשים כאלה. עוד תכונה אחת - בעל עוז רוח לעמוד בשער ולהלחם בדעות השונות אשר הינן פופולריות או מקובלות.

עונג מיוחד הוא לי לברכו ליובלו ה-60. אני בטוח שאנכי עושה פעולה זאת על דעת כל חברי הוועדה. ואני רוצה לאחל לו להגיע עד 120. כה לחי למענו.

מר הורוביץ נאות למקור בפנינו על כמה מבעיות היסוד של המשק בשעה זו, ועוד יותר מכך - לענות לשאלות שנציג בפניו, ותהיינה התוקפניות ביותר.

ד. הורוביץ:

הייתי רוצה להודות ליו"ר בעד ההקדמה היפה שלו והברכה של כולכם.

אני נמצא במגע קרוב עם ועדת הכספים, ואני רואה כמה חברים היושבים גם פה וגם שם. אבל ועדת הכלכלה, נפגשת אתה פעם או פעמים לפני מספר שנים, והיה לי אתה מגע מצומצם יותר. ואם גם לשיחתנו היום נושא מאד מסויים ויסודי, אשים את הדגש על השאלות והתשובות. השאלות יכולות להיות פרובוקטיביות ולא שיגרתיות.

ברצוני להקדים שני דברים. הגעתי כבר בעניינים אלה לשיגרה ולהסכם גמור עם ועדת הכספים. הדברים שאני אומר בוועדות הכנסת אינם מתפרסמים. לא בגלל שאני מספר סודות מהחדר, אלא משתי סיבות. הראשונה - לבנק מרכזי לא בריא שכל יום שני וחמישי יופיע בהצהרה בעתון השניה - היות ובשיחה אני יותר חופשי, וכאשר הדברים באמרי המסקל הוא לגמרי אחר בין הדברים השונים שקובע העתונאי או מי שמעם, ולמסקל שבין האלמנטים השונים של הצגת העניין, יש ערך רב. והשינוי במסקל עצמו - משנה ומסלף מאד.

היות ולא ברור לי לגמרי מה הנושא המדוייק שלנו, אני מייחס חשיבות גדולה לשאלות ולתשובות. ואתחיל בהקדמה קצרה. בהקדמה הקצרה אבלית בעצם בעיה אחת מרכזית של המשק, והיא קשורה קשר ישיר בפעולתי ובפעולת בנק ישראל.

הבעיה המרכזית של המשק, כמו שכולכם יודעים, היא בעיית מאזן התשלומים. ויש על זה חילוקי דעות וויכוח, האם יש שיפור במאזן התשלומים בשנים האחרונות או לא. לדעתי - לא. ואני אומר: הדבר שנוי במחלוקת. אציג את הארגומנט, מדוע אומרים שיש שיפור.

לוקחים את יבוא אמצעי הצריכה בלבד, ואחר כך מנצחים אותו מול הגרעון במאזן המסחרי. ואז מופיע העניין, שבעצם היבוא לא גדל באמצעי הצרכות בלבד לאומת האכספורט. באמצעי התצרוכת אני כולל חומרי גלם למשל. אז גם כאן ישנה עליה מסוימת אבל לא גדולה במשך 3 - 5 השנים האחרונות. וזה הכל לנפש ולא ליישוב כולו. אני חושב את הארגומנט הזה למוטעה מכמה סיבות.

הראשונה - שלשר האוצר ולבגיד הבנק בשנת 1965 לא תהיה הדאגה להוכיח שהתצרוכת לנפש לא עלתה, אלא - כמה מאות מליונים הוא צריך לקבל כדי לסתום את הפירצה. והחברה העולמית איננה חברה בערבון מוגבל שנוכל להשיג 200, 250 או 100 מליון. אין לזה כל שייכות לכך שאנו מגדילים את היישוב. זה טוב בשביל הקדמה מוסרית, אסתטית. ואנו עוסקים כרגע רק בבעיה - כמה נתפרנס. ואם הגרעון גדל במספרים מוחלטים, אף כי לנפש זה לא גדל, זה יכול לתת לנו סיפוק מוסרי. אבל אין לזה כל שייכות כמה נתפרנס. אתם צריכים לדעת שהמאה מליון זה לא מס גולגולת מהעולם. העולם לא מתפתח בכיוון הזה. הוא עוזר למי שעוזר לעצמו. זהו הפרינציפ שאני שומע אותו בכל ישיבת ועידה של קרן המטבע.

הארגומנט השני - שהעניין הזה לקחת רק את אמצעי התצרוכת לעומת האכספורט איננו נכון. אמצעי הייצור זה לא רק השקעה אלא גם בלאי של המנגנון הקיים. אם נאכל את כל הדבר הזה, בשאר בלי מנגנון ייצור ולא נוכל להתקיים. יש בזה 30 - 40 מליון המיועדים רק לקיום מנגנון הייצור הקיים, חלקי חילוף שנתבלו, וכו'. אם ניקח את זה בחשבון, נראה שגם לנפש זה לא נכון.

שלישית - בכל הייצור שלנו המרכיב של היבוא גבוה מאד. כך שיש סכנה שברגע שהיבוא ירד, גם הייצור ירד. לא נוכל פתאום על ידי ייצור למלא את הפירצה הזאת. הייצור עלול לרדת ונזדקק ממילא לייבוא יותר גדול.

רביעית - אני לא מקבל את הטענה הזאת - אבל נביח שאפשר לטעון שאת ההשקעות צריך לתת לאיזה מפעל או אדם פרטי בחוץ-לארץ. אנו צריכים לפרנס את עצמנו בלי כל השקעות. בשביל העליה אפשר לטעון את זה. אבל בשביל ריבוי טבעי - אנו צריכים להביא את אמצעי הייצור באותה המידה. זה כמו אמצעי התצרוכת. את זה בוודאי אפשר לדרוש מאתנו.

חמישית - כל העניין הזה בנוי על השוואה מכנית של דרכים. ב-1958, הטרמט אוף טרייד נישתנו לטובתנו. הטרמט אוף טרייד זה אחד המונחים החשובים בכלכלה הבין-לאומית. כל מדינה מחשבת את ההבדל בין מחירי היצוא והיבוא, ובזה תלוי קיומה. בארץ אשר בה יש גרעון גדול במאזן המסחרי כמו אצלנו, ביחס של 3:1, אז אנו עומדים בירידת מחירים. נניח שמביאים סחורות בעד 400 מליון דולר, ומוכרים בעד 100 מליון דולר, והמחירים ירדו ב-7%. גרוויח 28 מליון דולר על האימפורט, ונפסיד 7 מליון דולר על האקספורט. רווח נקי יהיה לנו - 21 מליון דולר. אם יעלו המחירים - הכל יהיה הפוך. ארץ שיש לה אקספורט גדול ואימפורט קטן מוכנים בעליית הטרמט אוף טרייד. בשנת 1958 קרה שהטרמט אוף טרייד נשתנו לטובתנו באופן מכריע. מחירי היבוא שלנו ירדו ב-7%, זה בערך כ-28 מליון דולר או 30 מליון דולר יחד עם יבוא סמוי, ובמחירי הייצוא שלנו לא חל כל שינוי. זה נראה כנס, אבל בגלל שאצלנו בייצוא יש משקל עצום לפרי-הדר, ובשנה שעברה היתה עליה במחירי פרי-הדר ולא ירידה, לכן לא חלו שינויים. באופן פיסלי, המאזן המסחרי שלנו יותר גרוע. הבאנו יותר סחורות. לו היו המחירים נשארים כמו בשנת 1957, היה לנו גרעון יותר קטן. אבל אנו יודעים שהמחירים עולים.

במאזן המסחרי שלנו אין שיפור. מה הן הסיבות לכך. והסיבות הן שתיים.

הראשונה - בכל מדינה ומדינה בעולם כמעט יש וויסות טבעי של מידת הצריכה שהיא למעשה קשורה ברמת חיים. זאת אומרת - העם יכול לצרוך רק מה שהוא מייצר. נותנים הלוואות להשקעות אבל לצריכה לא נותנים. זה וויסות טבעי. אצלנו הוויסות הזה לא קיים, מפני שאנו מקבלים כל שנה 350 מליון דולר ללא תמורה. או בצורת שילומים, או בצורת מענקים, או בצורת עודפי מזון, או בצורת בונדס, או בצורת מגבית, שזו אמנם הלוואה. כל הצורות האלה מסתכמות ב-350 מליון דולר לשנה. זה הרבה מאד. אנו מקבלים יותר משמקבלת הודו. ואתם צריכים לזכור שמספר התושבים בהודו הוא 400 מליון ואילו אצלנו - 2 מליון. אם לדבר על זה שאת זה צריכים לתת לפי הצרכים, לנצרך, אז בהודו - מי שהיה וראה, לא צריך שום סטטיסטיקה. ומי שלא ראה את זה, אז ההכנסה הלאומית של הודו היא 50 דולר לנפש לשנה, ושלנו 600 דולר לנפש. מפני שאנו משתמשים בחלק של ה-350 מליון דולר אלה לתצרוכת יותר גדולה. כל הוויכוח על היטלים, מחירים, מסים וכל הדברים סביב זה, הוא ויכוח לדבר אחד - לצרוך יותר או לצרוך פחות. אם אתה מטיל היטל אתה מקטין את הצריכה. מטיל מס - מקטין את הצריכה; מעלה את המחירים - מקטין את הצריכה, אם אתה לא מעלה את ההכנסה באותה המידה. כל הוויכוח על מדיניות השכר מסתובב למעשה סביב השיק. לתת יותר שקים, לספק יותר סחורות או לתת פחות, או על מחירים, היטלים ומסים להעלות את מחיר הסחורות, או בהכנסה הקיימת לצרוך פחות. הוויכוח אם היהודים בישראל צריכים לצרוך פחות או לצרוך יותר. ברור שבאופן פילוסופי כללי טוב לצרוך יותר, והשאלה היא - על חשבון מה. אם צורכים את זה על חשבון התפוקה העולה, זה טוב. אבל אם צורכים את זה על חשבון ה-350 מליון דולר, במקום להשקיעם, זה רע. אני מדבר רק על צד אחד. וברור, שבנקודה מסוימת לא יהיה לנו את ה-350 מליון דולר. אם לא נוכל להשקיע, לא יהיה לנו ייצור שימלא את הפירצה הזאת, ונחיה במצב הנוכחי. זאת החכמה כולה.

הסיבה השנייה - שאין שיפור מספיק במאזן

המסחרי. וזו היא סיבה חשובה מאד, ואנו לא הצלחנו על ידי מדיניות מונטרית להשתלט על ההתפשטות המונטרית, ועל זה אעמוד.

אחד הדברים האופייניים למאזן המסחרי או

מאזן התשלומים, הוא, שזו פונקציה של התפשטות מונטרית פנימית. בהזדמנות זאת ברצוני להסביר מה ההבדל בין מאזן מסחרי ומאזן תשלומים, כי יודע אני שתמיד מחליפים זאת. מאזן מסחרי זה בחישוב בין יצוא ויבוא של סחורות בלבד. מאזן תשלומים כולל גם שירותים כמו הובלה, חשמל, נציגויות דיפלומטיות, דיבידנדות, רבית, תיירות. זה צד ההכנסה. מאזן התשלומים הוא תמיד מאוזן.

בענין הצריכה, האם אפשר לצורך על חשבון דברים מחוץ לזה, על ידי עזרה מהחוק, ברצוני לציין שכל הדברים האלה באחד הימים יפסקו, הם מוכרחים להיפסק. ישנו אפילו לחלק מהם תאריך. ל-130 מליון דולר יש לנו תאריך מסויים, זה ענין השילומים. קיים גם הענין של גרמניה וגורמים חיצוניים. אבל צריך להיות ברור שכל הדברים האלה ייפסקו פעם, וישנם תאריכים לכך.

ברצוני לתת לכם דוגמה אחת. יושבים חמישה אנשים בסירה בלב ים אשר אנייתם נטרפה, ויש להם חבית חיים. אחד מהחמישה אמר: נשתה כוס מים ליום. האחרים אומרים: שלוש כוסות ליום. הוא אומר: אם נשתה כוס אחת ליום יש לי פי שלוש הזדמנויות להגיע לחוף מבטחים בלי למות מצמא. אלה אומרים: אנחנו רוצים לשתות שלוש כוסות ביום. אני לא אומר שזה לא מוצדק, אלא השאלה היא אם התבונה היא כזאת, שכאשר אתה נמצא בלב ים ואינך יודע מתי תגיע לחוף מבטחים, לחשוב על זה בצורה כזאת, או לחשוב על מחרת היום. האיש הזה שחושב על המחר, זה הענין של רמת החיים. הענין השני זאת התפשטות מוניטרית.

פה יש לכם דיאגרמה. בדיאגרמה הזאת ישנם 4 קווים. היא חלה על השנים 1949 - 1957. בשנת 1958 אין לנו דיאגרמה, אבל אנו יודעים שזה הולך באותו הכיוון. הקו השחור מראה את התפתחות אמצעי התשלום הריאליים. מה זה אמצעי תשלום ומה זה ריאליים. אמצעי תשלום זה לא רק כסף במחזור, אלא זה גם פקדונות עובר ושב. הריאליים - זאת אומרת, מחולקים דרך מדד יוקר המחיה. אמצעי התשלום יוכלו לעלות הלאה הרבה מאד באופן נומינלי. אבל אם המחירים עלו יותר, כוח הקניה קצת יותר קטן. ומה שחשוב זה כוח הקניה הסמוך בהם. זאת אומרת, אמצעי התשלום זה מטבע במחזור + פקדונות עובר ושב מחולקים דרך מדד יוקר המחיה.

בשנים 1949 - 1951 אמצעי התשלום עולים כל הזמן באופן נומינלי עלו גם הלאה. אבל בסוף 1951 התחלנו בריפורמה מוניטרית המורכבת משלושה דברים. הראשון - הגבלות על האשרי; השני - דלבלואציה, והשלישי - לקחנו 10% מהכסף. על ידי זה אמצעי התשלום התחילו לרדת ויורדים משנת 1951 עד לסוף 1953. ב-1953 התחילה ההשפעה של הריפורמה המונטרית להתמזמז, ומתחילים שוב לעלות אמצעים ריאליים. עד כמה שיש לנו סטטיסטיקה זה נמשך גם עכשיו וזה כמעט ללא שינוי.

אם נראה את הקווים האחרים. הקו האדום מציין את הייבוא. כשעולים אמצעי התשלום עולה הייבוא. יורדים אמצעי התשלום - יורד הייבוא. זה מדבר על יבוא אמצעי תצורכת באופן מיוחד. כלומר, זאת קורלציה סטטיסטית ואנו יודעים שהיא מדוייקת. הנסיון בכל העולם והנסיון שלנו + החיבוריה הכלכלית, מאשר שזה כך צריך להיות. תקבלו את זה פור-גרנט כרגע, אני אסביר מדוע הקורלציה הזאת היא הכרחית. אני אתן את ההסבר בהזדמנות אחרת כי הזמן אינו מספיק לי. אבל זה דבר הכרחי. אם עולים אמצעי התשלום מוכרח לעלות הגרעון במאזן המסחרי.

נראה את הדיאגרמה השנייה. אמצעי התשלום זה הקו האדום. מדד יוקר המחיה מצויין על ידי הקו השחור. מדד המחירים הסיטונאיים מצויין על ידי הקו הכחול. כאשר עולים אמצעי התשלום עולים שני הקווים האחרים. מדוע? אם עולים אמצעי התשלום ויש התפשטות מונטרית, היא מוכרחה להתבטא באחד משני הדברים או בשניים אחד. או שהיא מעלה את המחירים יותר מאשר עלתה התפוקה, המחירים מוכרחים לעלות, או שיווצר מחסור פיזי ויעמדו בתורים או ששורה של סחורות תעלם מהשוק. או שיטבה האפשרות להגדיל את היבוא ואז יעלו כל הזמן אמצעי התשלום והמחירים לא יעלו. אם בהתאם לעליית אמצעי התשלום תביא יותר סחורות, זה אפשר לעשות כל זמן שיש לך מטבע שר ברזרבות. אתה יכול להוציא את הדולרים ולעשות חובות עד לגבול ידוע, ואז לא יהיה לך יותר. זאת אומרת, כל התפשטות מונטרית המביאה לתוספת התפוקה, מוכרחה להביא לאחד משני הדברים; או לשני הדברים גם יחד, או להגדלת הגרעון המסחרי או לעליית המחירים. זה מתחלק בפרופורציות. קצת עלו המחירים - קצת בזה.

היות ואי אפשר לעשות דיבלואציה כל יום, ברור שזה פוגע ביבוא. ולכן עולה הגרעון במאזן המסחרי. והיות ולא רוצים שמחירים יעלו כל כך, מביאים סחורות וטנהלים מדיניות של

כדי ספק את הביקוש שנוצר, מעלים את היבוא, ונעשים פחות בעלי כושר התחרות בשווקי חוץ, וכולם מעלים קצת את רמת החיים יחד עם זה. ההתפשטות המונטרית היא דבר מוגן משתי בחינות. ראשית - עליית המחירים, וזה איכפת לי פחות. כל זמן שמדד יוקר המחייה קובע את ההכנסות ומוריד את המחירים ועולות ההכנסות. היתר מציע לחלק את המדינה לשתי מפלגות. מפלגת הדאגה להיום ומפלגת הדאגה למחר. היו מתבטלות כל המפלגות והיה זה יותר נכון. אני כשלעצמי שיין למפלגת המחר.

יש פה עוד גורם אחד וזה הייצור. יאמרו לי: אנחנו לא מייצרים די. זה לא נכון. יש לנו השיגים נפלאים בייצור. בדיאגרמה שלפניכם, הקו האדום מציין את הייצור התעשייתי והקו השחור את הייצור החקלאי. אתם יכולים לראות שזה עולה מ-100 בשנת 1949, ל-320 בשנת 1957. יותר מגידול הישוב. זה הישג פנטסטי. אנו מגדילים את התפוקה כל שנה ב-10 - 12 אחוזים. אבל אנו מגדילים עוד יותר את הצריכה. ולמרות השיגים הנפלאים בשטח הייצור, אין כל שיפור במאזן המסחרי, כי אנו אוכלים אותו משני הצדדים. על ידי העלאת רמת החיים, ועל ידי ההתפשטות המונטרית, במלים אחרות - אינפלציה. ועל ידי זה נאכלת כל חלקה טובה.

בחקלאות יש לנו הישגים העולים על הולנד למשל. כשהיה פה שר האוצר האיטלקי, הוא עצמו פרופיסור לכלכלה חקלאית באוניברסיטה של רומא, הוא שר האוצר ולפני זה שימש ששר החקלאות, כשהראתי לו את המספרים על ביצים לתרנגולת ופלב לפרה, הוא אמר לי: לא יכול להיות, אתם טועים במספרים. גם בתעשייה הפרודוקטיביות גדולה. באחוזים התעשייה במוכה, אבל אפשר להגיע להישגים טובים יותר. אנו יודעים שאפשר להפוך את הפועל היהודי לפועל טוב מאד. ההישגים בעצם נפלאים. 10 - 12 אחוזים בשנה, זה יותר מאשר עליית האוכלוסיה שהיא כל כך קטנה. בכל זאת במה אנו לא מצליחים? דווקא בדבר הזה שכולם חשבו שאנו טובים, בהנהלת כלכלה וכספים. וזאת היא התמונה מהצד השני, מכיוון שאנו לא יכולים לממן את עצמנו בצריכה. לממן את עצמנו אנו יכולים בכסף שיחנו ואנו משתמשים בכסף שאינו קיים, ומגדילים את אמצעי התשלום ב-20% לשנה, בו בזמן שהתפוקה עולה ב-10 - 12 אחוזים בשנה.

גידול הייצור, הקורלציה בין אמצעי התשלום, יבוא וגרעון במאזן המסחרי, ההשפעה המונטרית על המחירים, שאלת וויסות הצריכה בהתאם לתפוקה, אלה הן הבעיות המרכזיות של המדינה.

היו"ר ב. אבניאל: אני מודה למר הורוביץ על המבוא שהביא לפנינו, וחושבני שיומטר עליו מבול של שאלות.

ברצוני לשאול שלוש שאלות. שאלה ראשונה - אני לא בוגע במישרין במקריחך אלא ממה שנובע מדברייך. כיצד, במדינות אחרות אפשר שעם גידול הייצור או כמות הייצור גדל גם האשראי וגדלים אמצעי התשלום, והמשק לא זז בלבד שאיננו נפגע, אלא בעזר על ידי כך, ומדוע אי אפשר להגיע למצב זה אצלנו. מה מונע מאתנו שאמצעי התשלום ואמצעי האשראי יגדלו באותה המידה של גידול הייצור? ואני יודע שהם לא גדלו באותה המידה, על כל פנים, לא אמצעי האשראי, ועל ידי כך הייצור מאד מאד טובל ומופרע.

שאלה שניה - יש הרבה מאד שערים במדינה למטבע. והתוספת-שאיננו יודע אם ישנה מכה או תקנה, אבל אקרא לזה תקנה - האחרונה לתת שער רשמי יותר גדול לתיירים, למעשה זה פחות המטבע. כיצד זה משפיע או מתבטא בחיים המשקיים המעשיים?

שאלה שלישית - מה השפעתם של מסי המדינה, היטלים, על יוקר הייצור ועל יוקר החיים. על יוקר החיים למעשה אני יודע, על יוקר הייצור באופן פורמלי אני גם כן יודע. אבל כששאלתי מה השפעתם כוונתי היא אחרת. השפעתם מבחינה כלכלית ומבחינת השירות הכלכלי. כי מבחינת פרימה פסייה, אך זה מתבטא בצורה העליונה אני יודע.

ש. שורש: השאלה הראשונה - מר הורוביץ לא השלים לגורמים של האינפלציה. במצפה של נגיד בנק ישראל יש הסבר כי בקהל יש דעות שונות מה הקורמים להתפשטות האינפלציונית שלא מצליחים לעצור אותה. האם זה כרוך באשראי שניתן לציבור, או באשראי שניתן למדינה, או ישנן סיבות אחרות?

שאלה שניה - הייתי רוצה לשמוע בענין החסכון. האם
אנו באיזה שהוא קו עליה? אם אינני טועה, צוין בשנה שעברה שלעומת השנים
הקודמות היתה עליה בחסכון. האם הקו הזה של עליה נמשך?

שאלה שלישית - אני שומע מפי אנשים שונים, ואני
רוצה לבחון את הדבר הזה, שאין על הפיצויים האישיים כל שליטה. אם אינני
טועה המדובר ב-60 מליון דולר, וזה עובר לאזרח. ישנה השפעה גדולה מאד לכך
על הגברת הצריכה ואין דרכים איך להגביל את הדבר הזה. זה לא ה-60 מליון
דולר שהם מקבלים, אלא השפעתם על המשק כל כך גדולה שכמעט אין אמצעים
להשתלט על כך. וזה מתגלגל באמצעים שונים וזה משפיע על הכלכלה ועל הגברת
הצריכה. מה המשקל של הדבר הזה, והאם ישנה אפשרות לכוון את זה כך, על מנת
למנוע את ההשפעה כפי שזה משפיע היום על הגדלת הצריכה.

שאלה רביעית - מדברים הרבה על הייצור ועל כושר
ההתחרות שלנו. אין כל שאלה שישנה התקדמות גדולה בתפוקה. ואני חושב
שכושר הייצור עלה בהרבה גם מבחינת התקדמות הייצור. אנו בכל זאת קרובים
למחירים בין לאומיים. מה הדבר האחרון שאיננו מאפשר לנו להגדיל את הייצור?
נדמה לי שאנו נמצאים השנה באותה שנה או באותו מקום שהיינו בו לפני שנתיים,
והתחזית לשנה הזאת איננה מראה על איזה התקדמות גדולה. אם ראיתי לפי
התקציב של מטבע זר, גם שם לוקחים בחשבון הגדלה קטנה.

מ. אולמרט:

אני רואה שגידול הייצור החקלאי מגיע לרמה
במספר ענפי משק. פירושו של דבר שנשלים ענף
אחרי ענף ותוך שנתיים, חוץ מאשר בתפוחי-זהב, לא יהיה ענף שלא נהיה בו
בעודפים גדולים מאד, ולא תהיה ברירה אלא להשמיד את העודפים. מצד שני,
וכאן המגמה סותרת, אנו עומדים בחקלאות עם 28,000 ראשי משפחות, אשר אין
בידיהם לא אמצעי ייצור ולא אמצעי קיום, אפילו תיאורתיים. ומדוע תיאורתיים?
היות והתכנון קבע מראש שמשפחה כזאת בחקלאות צריכה להתקיים ב-2,800 לירות
לשנה, לפי האינדקס של היום. כלומר, החקלאי עומד בפני שני דברים מנוגדים.
מצד אחד לא יודעים מה לעשות עם התוצרת שלו, ומצד שני לתת פרנסה למתיישב
ב-50%, ואין לו קיום. ישנן משפחות אשר לא מקבלות את קיומן אפילו כדי
50%, אלא ב-25,400 או אפילו 10 אחוזים. ישנם משקים בפרוודור אשר הכנסתם
משקים לא עולה על 15%. ויש מקומות אשר לא הגיעו בהם כדי כיסוי הוצאות
השוטפות של המשפחה אלא ב-30% בלבד. אם משלימים את זה במקום אחר, מה
יהיה אנפי הדבר הזה? כנראה ישתדלו להשלים ולתת להם כלי ייצור במשקם.
במלים אחרות - יגדילו את הייצור החקלאי תוך חמש השנים הקרובות. לפי
הערכתי נגיע לעוד 500 מליון לירות הגדלה. אצלנו יש מי שידאג שמשק אחד
צריך להיות כמו המשק השכן. אבל מה נעשה עם התוצרת הזאת? ופה אני מצטרף
לשאלתו של חבר-הכנסת שורש.

ייצור מצב שאת ה-500 מליון לירות שנוצרו בארץ
נוסף למה שמייצרים, נגיע לתקן של מיליארד לירות. אנו צריכים לנצל את החצי
הזה. אם יגדל היישוב ותתחדש העליה מרומניה + הריבוי הטבעי, אפילו אם נוכל
לקחת מהגידול של הייצור 20 - 30 אחוזים, בכל זאת העורך האבסולוטי יגיע
ל-300 מליון לירות. מה יצטרך לעשות נגיד בנק ישראל? הוא יצטרך לתת
לאוצר את אמצעי התשלום כדי לקנות את התוצרת הזאת אצל החקלאים. זה דבר
ברור שהחקלאי במושב עולים יצטרך לקבל תמורה בעד כל התוצרת שלו בכל הצורות
הקיימות, והכל יתבטא באמצעי התשלום.

ישנה ברירה שניה - יצוא. אני מסכים אתך שאנו
מגיעים בחקלאות להישגים פנטסטיים. אני לכול לקחת לדוגמה את התיירוס. אם
אני ארצה להשוות את ההישגים שלנו עם ההישגים המושגים ברוסיה על כל דונם,
הממוצע שלהם הוא שלישי משלנו. הגענו להישגים פנטסטיים גם בסלק סוכר,
כותנה, והכל בסדר.

בפיריון העבודה, לפרד, לאדם - אם זאת עבודת
ידיים, ההישגים הם במספרים פנטסטיים הפוכים. אם ניקח למשל את כמות הטרקטורים
וכמות השעות - זה מכפיל את אמצעי התשלום. שאלתי בסיכום: מה נגיד הבנק
חושב, כיצד להעמיד את המצב שיחידת הייצור שלנו תתחרה עם יחידת ייצור בחוץ-
לארץ?

מ. אונא:

מה הורוביץ דיבר על השאלה של וויסות התצרוכת כאמצעי אחד בו אפשר להוריד את הצריכה - מסים והיטלים. אבל לי נראה שזה רק נכון כשמכוונים אותם ומוציאים את הכספים מתוך המחזור. כשמחזירים אותם שוב, מה יש בזה משום וויסות תצרוכת? ומכאן לשאלה השנייה.

מה היא הדרך המעשית להתקדם? כי לי נראה שזאת השאלה המרכזית. לו יכולנו כאן לשנות משהו, וכל מה שמתהווה סביב שאלת השכר ועליית דמת החיים בקשר לגידול אמצעי התשלום, עד כמה שידוע לי, הגורם הראשי הזה, היא הממשלה.

מר הורוביץ:

עד שנת 1958 זה היה 50%. כעת זה יורד מ-50%. בחצי השנה של שנת 1958 והחודשים הראשונים של שנת 1959, יש שיפור גם מצד הממשלה.

מ. אונא:

מדוע את הגורם הזה אשר הוא בוודאי גורם מרכזי, מדוע אי אפשר למעט אותו?

הינו"ר ב. אבנאל:

גם אם זה ירד, הוא נשאר גורם לא מבוטל. על זה יש לבו מספרים כל יום. בשנת 1959, אם זה ימשיך ללכת בצורה זאת, התקדמנו כברת דרך עצומה.

מ. אונא:

אם המדובר הוא על אמצעי התשלום, הרי שייכים למעשה לעניין הזה גם שטרות ושיקים מוקדמים. אני קורא שזה בזמן האחרון הולך וגדל בצורה מבהילה. האם יש איזו שהיא ידיעה על הדבר הזה? מה המסיבות ומה יכולים לפעול נגד זה?

רציתי לשאול בעניין אשראי לחקלאות לצורכי השקעות. מדוע ממשיכים כל הזמן בדרך זו לתת הלוואות פיתוח למפעלים שברור למפרע שאי אפשר להחזירם, בריבית שברור שאיננה מתאימה לזה, ועל ידי כך מכריחים את המשקים להסתבך. הגורם המרכזי בעניין הזה הוא הבנק לחקלאות, ולא רק מבחינה הכמות. אלא זה קובע לא מעט בכל מהלך העניינים.

מר הורוביץ:

זאת מדיניות הממשלה. בנק לחקלאות רק מבצעה.

מ. אונא:

מדוע מחזיקים במדיניות כזאת שהיא אחד הגורמים המסבכים המיד מחדש, ומעביר כספים לבנקים בלתי פרודוקטיביים? וכאן יש אמצעי לגמרי לא מבוטל למדינה, לתקן דברים בשטח זה.

ש. בז'רנו:

ברצוני לחלוק על טענה אחת של נגיד הבנק בצורת שאלה. הייתי מעמיד את השאלה על מי חלה האחריות על האינפלציה בארץ בצורת בירור. ואני אומר שאפשר להגיד בפה מלא, שכל 100% הגורמים האינפלציוניים הנוצרים בארץ, נובעים אך ורק מהגרעונות בקופת המדינה, בקופת הממשלה. באף אחוז אחד מהרחבת האשראי למשק היוצר, למשק הפרטי, שהוא המשק היוצר.

האשראי הבנקאי למשק, גדל בתקופה של שלוש שנים ב-120 מליון לירות.

מר הורוביץ:

בשנת 1958, בניכוי של הלוואות מס ההכנסה, זה הגיע ל-68 מליון לירות. זאת אומרת, בשנה אחת גדל האשראי לציבור, למשק, ב-68 מליון לירות.

ש. בז'רנו:

האשראי הבנקאי למשק גדל ב-68 מליון לירות. באותה שנת 1958 גדל הייצור של אותו המשק במחירים שוטפים ב-200 מליון לירות. הווה אומר, היחס של גידול האשראי לגידול הייצור היה 3:1, זאת אומרת - מחזור של 4 חודשים. אינני חושב שמישהו מהמומחים בשטח המוניטרי בארץ יעיד כאן, שפחות מ-4 חודשים הוון חוזר מספיקים כדי לממן ייצור קלאי ותעשייתי בממוצע, וזאת פרופורציה לא נכונה. כי האשראי

גדל יותר מאשר 68 מליון לירות, והייצור גדל ביותר מ-200 מליון לירות. אין לי ספק על זה. זאת היא הפרופורציה אשר גם בה יש לי דוֹרְבָה. ל-68 מליון לירות, גידול אשראי בנקאי בשנת 1958, לא היתה להם שום השפעה אינפלציונית לו הם היו הגדול היחידי בארץ באמצעי התשלום. כי מולם עמדו הכסות הדרושה של הייצוא המקומי. 68 מליון אלה בגידול אמצעי התשלום לא היו מביאים לשום השפעה אינפלציונית. הם היו ההשפעה האינפלציונית. והמספרים האלה בצורה יותר בולטת בשנים הקודמות, זה מפני שהממשלה הזרימה כספים למשק, אשר להם לא היה כיסוי; מפני שהדפיסו כסף לצורכי הקופה; כי כל האשראי שהלך למשק הפרטי - מולו עמד גידול הייצור שהצדיק את זה.

אנו חיים במשטר של צמצום אשראי הבנקאי מאוד מאוד חריף. למעשה אפשר להגיד בהגזמה לא גדולה שכל האשראי הבנקאי שנוצר משנת 1952 ועד היום הוא אשראי מכוון. למרות זה, הייצור של המשק גדל בצעדי ענק. הייצור הזה הצריך אשראי. בלי אשראי זה לא הולך. הוא מצא לו את האשראי, הוא ייצר לו את האשראי. בלי אשראי הוא לא יכול היה לעשות זאת. כוונת צמצום האשראי יכולה להיות אחת: לצמצם את הייצור. לכוון את האשראי כפי שאנו רוצים לכוונו. אנו מצמצמים את האשראי ולא מצמצמים את הייצור. אנו רואים הישג גדול בזה שהייצור מחפש את האשראי שלו בבנק או בשכר עבודה של פועלים שמפגרים בתשלום או בשיקים בלי כיסוי? זה הישג כלכלי, מונטרי פוליטי? אני רוצה להסביר מה הוא ההסבר של המצב הזה. האם הנגיד מאמין שאמצעי צמצום האשראי יכולים להיות אפקטיביים זמן בלתי מוגבל? או, האם הוא חושב שעקב העברת זמן, באופן אוטומטי הם מאבדים את האפקטיביות שלהם?

י. ביצני:
בשיחות עם כל מיני יהודים נאמר לי, שיש ליהודים כסף רב בחוץ לארץ. אילו היתה ניתנת להם חבינה, היהודים האלה היו מביאים את הכסף הזה, היו מגדילים את הונם ובעשים יותר הגונים גם כלפי שלטונות מס ההכנסה. קיימים יותר מדי סניפים, אדוני נגיד הבנק. אם ישנם - סימן שהם מרוויחים כסף. האם יש מחשבה להגביל את הענף הזה? כי זה מנקר את העיניים של האדם הפשוט. האנשים אומרים שאלה הם מוסדות למשיכת חסכונות וכן הלאה וכן הלאה. ואם אנו מדברים על חסכונות, יש לי רושם שעם ישראל באחרונה אינו חוסך, על אף הרעש שהקים בחנוכה בנק לדיסקונט שמטף בצורה מאוד לא טובה, חסכונות, על ידי מתנות. האם הדבר הזה מוסרי? האם זה בהתאם לעקרונות החסכנות?

בשנים האחרונות קיים בציבור הפרינציפ: "אכול ושתי כי מחר נמות". זה מעלה מאוד את הצריכה וזה גם מסייע לא מעט לאינפלציה. איך אפשר לנוטע בלבנות האזרחים שיחסכו? הוא אינו רוצה לחסוך כי הוא חושש שמחר תהיה דיבולוציה, ואז - מוטב לתפוס את הענין הזה היום.

ג. שוקן:
אם התהליך האינפלציוני במשך שלוש השנים האחרונות, אם אנו מתארים אותו כמאה, איך הנגיד היה מחלק באחוזים את החלק של הגורמים השונים אשר גורמים לתהליך האינפלציוני הזה? הייתי מבקש ממך, נגיד הבנק, לחלק את הגורמים השונים לפי הסולם, מה הם גורמים אובייקטיביים שהם מחוייבי המציאות בתנאים שלנו, מה הם הגורמים שאפשר להלחם בהם, ואיך לדעתו צריכים להלחם באותם הגורמים אשר אפשר להלחם בהם.

שאלה שניה - אנו רואים בשנים האחרונות שבמידה ויש שוק כספים במדינה לזמן יותר ממושך, שוק הכספים השלך ומתרכז בידי הממשלה. והכלכלה - אף על פי שהיא כלכלה פרטית או שהיא כלכלה הסתדרותית, היא יכולה למשוך כספים רק אם הכספים האלה עוברים את צנורות הממשלה. במעבר הזה החסכונות מקבלים את התוספת הזאת של הבטחת הצמידות. מה דעתו של נגיד הבנק על ההתפתחות הזאת? האם זה דבר רצוי? האם אי אפשר היה ליצור תנאים שגם המשק, המפעלים במשק הייצרני במישרין ימשכו כספים לתקופות יותר ממושכות, בלי השתתפות הממשלה? ואם הוא חושב כך, באיזה דרכים צריכים לעשות זאת.

שאלה הנובעת מזה. ההתפתחות הזאת של שוק הכספים באמצעות הממשלה היא קיימת, והיא התפתחה בשנים האחרונות על ידי הבטחת הצמידות של ההשקעות האלה. איך רואה הנגיד את השפעת הסכומים האלה שהממשלה עריבה להם על התמונה של היציבות הכלכלית שלנו בשנים הבאות? אינני יודע מה

הטכומים. אבל אם כל שנה מתווספים 50 - 60 מליון לירות השקעות צמודות, אז במשך השנים הגיעו לסכום נכבד, ונגיע לסכום הרבה יותר נכבד. איך זה ישפיע בעוד 3, 4 או 5 שנים על משק הכספים של המדינה והכלכלה בכלל? איך המשק יעמוד בהבטחה הזאת. אמנם הממשלה מבטיחה, היא יכולה לקיים את ההבטחה הזאת אם היא תעשה פעולות שישפיעו על רמת המחירים, על כח הקניה של הכסף ועל כל פרט ופרט. למעשה ההבטחה של הממשלה לחוסך היא באופן קולקטיבי ההבטחה של החוסך לעצמו. מה הפירוש המעשי של התנאי הזה במשך חמש השנים הבאות, ומה דעתו של הנגיד על העידוד ועל הדרבון שנותנים בחסכון בתנאים האלה, אשר במשך השנים האחרונות התאזרחו בישראל?

י. אבא:

אני מצטרף בחלק משאלתי לשאלתו של חבר הכנסת אובא, בענין האשראי למשק החקלאי. אני מוסיף לשאלה. היות ויש כיוון אשר מתקבל על הדעת במידה רבה, לכוון לקראת ייצור תעשייתי וחקלאי, לעומת זה מידת האשראי אינה נותנת אפשרות למשקיים במידה מספקת, לגשת לענין הזה. מה געשה בשטח זה?

הנגיד דיבר על ענין המים ושתיית המים. אותם חמשת האנשים היושבים בסירה אחת. אני משתמש בדוגמה זאת. אין לי כל ספק בדבר שמידת יכולת השתיה של חמשת הנמצאים באותה הסירה אינה שווה. יש כאלה היכולים לשות 5 ו-6 כוסות, ויש כאלה הנצמדים בטיפה של מים אשר גם היא אינה נמצאת להם. השאלה היא באמת, מה האפשרות לעשות למיעוט הצריכה של אלה השותים יותר, ואל של אלה השותים פחות.

ברצוני לגעת בשאלת האשראי לפיתוח מקורות ייצור באותם האיזורים בהם רמת הפיתוח בייצור קטנה ביותר, נמוכה ביותר.

דוד הנורוביץ:

אני לא יכול לענות באופן מקיף ומניח את הדעת על השאלות השונות הנוגעות בכל בעיות המדינה. לצורך זה אזדקק ב-6 - 8 שעות בערך. זמן זה לא עומד לרשותי. אצטרך להיות קצת מצומצם, ולא אוכל למצות אל כל השאלות.

אני מצטער שאני צריך לחלוק על הבהרותיו של היו"ר. השאלה שלו מושתתת על הלכה מסויימת שהיא מוטעית מבחינה סטטיסטית. הוא אומר כך: בארצות אחרות גדלים אמצעי התשלום והאשראי, במידה שלא מאפשרים התרחבות בלתי מוגבלת, ואצלנו ההתרחבות איננה מספקת ואיננה מדביקה את הייצוג ביחס לארצות אחרות.

יש לי רשימה של 72 ארצות. וכמעט כולן, מחוץ לארצות של אינפלציה דוהרת או של אינפלציה בכלל, יש ביניהן כחצי תריסר ארצות בעולם, ואנו קרובים מאד, ונמצאים כמעט על הגבול, ומתקרבים לחצי תריסר אלה. עליית אמצעי התשלום בהרבה פחות מאשר עליית התפוקה, זה דבר בריא מאד. שאלתי את מנהל קרן המטבע הבין-לאומית, פיר ג'קובסון, מה דעתו כמה צריכים להגדיל את אמצעי התשלום, והוא אמר לי: ב-2 - 3 אחוזים לשנה. בכל זאת, אצלנו התפוקה גדלה יותר, והוא אמר לי שצריכים להגדיל פחות את אמצעי התשלום מאשר התפוקה. אבל בהתחשב עם ארצכם המיוחדת, אולי ב-4-5 אחוזים. אמצעי התשלום גדלים בארצות אחרות המראות הישגים עצומים, פחות מאשר התפוקה.

אני כדוגמה מוכן לקחת ארץ אחת, הגוונה, ידידותית, שכולנו רוחשים לה חיבה ואהדה, וזאת היא הולנד. הולנד, על כברת אדמה קטנה יושבים 10 מליון איש. אי אפשר להגיד ששם רמת החיים נמוכה, שם רמת חיים הוגנת. הייצור גדל יפה מאד, המטבע שלה היא אחת מהיציבות ביותר בעולם, והם עמדו לפני אותה המשימה שאנו עמדתו. כלומר, אם המשק הזה בשיל 10 מליון איש נהרס על ידי הפצצות גרמניות, אנגליות, אמריקאיות, צרפתיות, לפחות במחציתו, זאת אומרת שהם היו צריכים לקלוט ולהכפיל את הישוב. הם עשו את זה. זו היא אחת הארצות המועטות שעשו את זה מתוך עקשנות שאין דוגמתה, בלי אינפלציה, והודות לזה הם יכלו לעשות זאת. בלי יבוא הון של 2,700 מליון דולר במשך 10 שנים. הם הפסידו את הקולוניות, הם ויתרו על עזרת מרשל באמצע, הם מלווים כסף לאחרים. הם מחזיקים צבא די גדול, אולם הצבא זה חלק קטן. הם עשו רק דבר אחד. היתה להם תבונה אמיתית. ומה הם עשו? האיש הראשון שעשה את הריפורמה המוניטרית, ידידי, איש שעזר לנו הרבה, היה שר האוצר הראשון אחרי שחרורה של הולנד, שמו פרופיסור ל. פטיג. אדם שבילה שלוש שנים בברגן-

בלזון, ושנה אחת בפולין בעד מלחמתו נגד היטלר. הוא היה בפולין, וכאשר שוחררה הולנד והוא בא לכהן בתפקידו, הוא צעד ברגל מפולין עד הולנד ברגל. בתחילה, כולם קיללו אותו, אבל היום - כולם מכריזים אותו. הוא עשה דברים אכזריים. הוא הקפיא את כל הכסף במדינה. הוא חיבך את האיגודים המקצועיים עד שפעם כאשר נותני העבודה רצו לתת לפועלים שכר עבודה יותר גדול, הם סרבו לקבל אותו. הם הבינו שהאינטרס של הולנד לטווח ארוך הוא אחר. שם לא עלו אמצעי התשלום יותר מהתפוקה, הרבה פחות מאשר התפוקה.

אשר אלינו, אדוני היו"ר, אנו מגדילים את אמצעי התשלום וגם את האשראי כל שנה, במידה הרבה יותר גדולה מהתפוקה. טעם העוגה היא באכילתה. אם להוכיח שרמת האשראי לא היתה מספקת, צריך מישהו להוכיח לי פה שהייצור לא גדל או גדל במידה קטנה. בקודת התורפה היתה בתצרוכת ולא בייצור. היו לנו הישגים נפלאים בייצור. צריך להוכיח שבגלל תוסר המימון לא גדל הייצור או גדל במידה לא גדולה או במידה בלתי מספקת. הוא גדל בממדים פנטסטיים ויש עבודות. לא כאן בקודת התורפה. בקודת התורפה היא, שאנו כל שנה אכלנו יותר מאשר יצרנו. הגדלנו את הצריכה יותר מהייצור. על כן ההנחה לא בכונה שהאשראי גדל פחות מאשר התפוקה. הוא גדל יותר מאשר התפוקה.

כאן אני מגיע לענין שהעלה אותו חבר הכנסת בז'רנו. ישנה שגיאה אחת אצל מר בז'רנו. הסטטיסטיקה לא נכונה. הוא מביא יתרה עם מחזור. כשאנו אומרים שהאשראי גדל ב-68 מליון דולר, זה לא מחזור של האשראי במשך השנה אלא זו היתרה בסוף. על כן המחשבה היא שצריך לקחת פי 3 או פי 4. אם אני אומר שהיתרה היא 68 מליון, אז נתנו הלוואות, באופן צנוע, ב-200 מליון לירות, כי זה מסתובב כל כמה חודשים. אי אפשר להשוות יתרה עם מחזור. זאת שגיאה אחת.

הוא מביח, עם כל האקומולציה של ההון, שאת הכל צריך לפטן על ידי האשראי. זה אבסורד. זה לא קיים בעולם.

עשיתי רק לפני חודש את המחקר הזה. תקחו כל שנה ותראו מה הוא בסך הכל של התפוקה ומה הוא הסך הכל של אמצעי התשלום במשך עשר שנים. אשינו את זה במחירים קבועים ועשינו זאת גם במחירים שוטפים, וקיבלנו תמונה מעביינת ביותר, שבמשך כל הזמן היחס הוא קונסטנטי, 4:1 או 5:1, אבל היחס הוא קונסטנטי. עשינו השוואה עם 50 ארצות. היחס היותר מוזר הוא דווקא בשווצריה, ששם אמצעי התשלום ביחס להכנסה הלאומית השער הגבוה ביותר, 60% מההכנסה הלאומית בנורבגיה, אחרי הכיבוש הגרמני היחס היה יותר מ-100 אחוזים. תוצאת האינפלציה בשווצריה היא תוצאה של יבוא הון גדול. אין שם שום אינפלציה. ודווקא שם יש אמצעי תשלום הרבה מאד. אחרי מבצע סיני, כאשר העברנו כספים לשווצריה הם אמרו לנו: בקבל את הכספים ולא בפרנקים שווצריים ולא במיר לכם את הדולר בפרנקים שווצריים. יש לנו הוראה מהבנק המרכזי לא לקבל יבוא הון. הם מוכנים לקבל בתור נאמנים בשבילנו אבל לא מוכנים להטיר את הכסף לפרנקים שווצריים. מה שנקרא בג'רגון מדעי: השוואה גיאוגרפית עם שטחים אחרים, לא נותן לנו כלום.

נותנה לנו רק השוואה בזמן בתקופות שונות. אם היחס הוא קונסטנטי והייצור גדל במידה מדהימה, הראייה - שלפחות זה בסדר. אבל יתכן שהיחס היסודי לא היה נכון, יותר מדי גדול. את זה אני טוען, ואת זה מראים המספרים האלה שהיחס היסודי לא היה נכון. ואם אני הייתי נכבד לכל הלחצים מימים ומשמאל, אני לא יודע לאן היינו מגיעים. אם אני בא להקטין משהו, אני צריך להאבק בוועדת השרים לעניני כלכלה עד כלות נשמת. אבל אם אני בא להגדיל משהו, לאף אחד לא איכפת. בפינדלנד החזירו את התקציב לממשלה כי הוא היה יותר מדי גדול. על הצד הזה אף אחד לא רוצה לדעת ולשמוע. אף אחד אינו אחראי לו. אני משוכנע שלוליא המדיניות שלנו היה עולה כיכר לחם 5 לירות ודולר ב-10 לירות. ראייה - שהיתה תקופה שלא היתה לנו ברירה אחרת והלכנו לדרך הזאת שסיפר לכם מר בז'רנו.

נזדמנתי להיות באמריקה, והייתי בחדר הרזרבה. בין אלה שהיו שם היה אחד מהדירקטורים והוא אמר לי: מר הורוביץ, אתה מתחיל לנהל בנקים? בעוד מספר חודשים תהיה האדם הבלתי פופולרי ביותר בארצך, או במלים אחרות - אתה כשלון חרוץ. אני בא ואני צריך להאבק עם מר בקר מצד אחד ועד מר בז'רנו מצד שני. אבל נדמה לי שאנו בכל זאת משהו עשינו ביציבות היחסים, כי לו היינו מתירים את היבוא, היינו נמצבים הרבה יותר גרוע היום. אם היחס היה גבוה והייצור עלה, זאת התורפה היותר ביושר שהפוליטיקה שלנו היתה נכונה. אני חושב שהבקורת שמוחתה עלי קרן המטבע הבינ-לאומית היא נכונה. שלא היינו די נוקשים. אני חושב שזה נכון.

בענין הזה של האשראי. אי אפשר להגיד, מה בג'רנו, כי הכל צריך להחמין על ידי האשראי. נניח בית שבונה על ידי הממשלה. כלומר, חלק של רמימן, הייצור נעשה על ידי תשלום בעדו. זה לא כך שהכל נעשה על ידי האשראי. המשק, זה מערכת כלים שלובים. זה לא ענין כזה של תאים תאים מופרדים. הכסף שהממשלה מזרימה למשק, היא לא מחזיקה כסף ברזרבה. זה עושה את המשק ליותר ליקווידי. אחרי מבצע סיני צעקו עד לשמים, אין כסף לתעשייה ולחקלאות, תהיה קטסטרופה. הוציאו ממני 5 מליון לירות למרות שהתנגדתי. האנשים שקיבלו את הכסף, היום אומרים שזאת הייתה שטות, כי אחרי כן הממשלה הזרימה כסף שהמשק יעשה לליקווידי ביותר, וה-5 מליונים האלה לא היה נחוצים. נכנעתי כי הסכום היה קטן. ההסתדרות, הממשלה, ועדת הכספים, כולם לחצו, ונכנעתי. אבל זה הגדיל את הליקווידיות. זאת הייתה שטות גמורה מה שעשיתי תחת לחץ. כל הקונץ של נגיד הבנק המרכזי לדעת לעבוד בלחץ.

מחוץ לזה הוא אומר, יש מקורות אחרים של אשראי. ודאי שיש וטוב שיש. יש דבר אחד שאין לי טענות. עם 99% של האנשים שאני נפגש אתם, הם לא מבינים אותו. בא הנה לביקור אחד הכלכלנים הגדולים של אמריקה, סנטור פול-דוגלאס. הוא היה בביתי, והתחיל לשאול אותי, אגב שיחה, מאין יש לך את כל הבסיון הבנקאי הגדול? עניתי לו שאין לי כל בסיון. הייתי באנגליה כעת, ואת העובדה הזאת לא הבין אחד מהדירקטורים, וזאת עובדה. כאשר שמעתי שאחד מהביג פייף לא יכול היה לדעת את הדבר, הרי ישנה הזכות לכולכם לא להבין את זה. וזהו הענין.

אשראי כשלעצמו איננו אינפלציוני. אם ד"ר אבניאל ילווה לי 50 לירות, אין לזה שום השפעה אינפלציונית. אצלי יהיו 50 לירות יותר, ואצלו - 50 לירות פחות. מחך, אם אני אחזיר לו את הכסף המצב יהיה הפוך. אבל כל אשראי מחברה, מאיש פרטי, מהשוק השחור, ואני לא מצדיק בזאת את השוק השחור, הוא בלתי חוקי, בלתי מוסר, בלתי הגון, אבל מבחינה כלכלית טהורה הוא לא יוצר שום אינפלציה. קיים רק מקום אחד שהוא יהפך לגורם אינפלציוני, והוא, כאשר הוא עובר את הבנק. מפני שכל בנק זה בית חרושת לכסף. המכניזם המונטרי הוא כזה, שאם אתה לווה כסף, אתה יוצר כסף. הכסף שלוויתך נהפך לפקדון ולמטבע במחזור. וישנה פורמולה מתמטית המראה כמה כל בנק יכול להגדיל. ואם האנשים לוקחים אשראי מבנקים, זה משנה את אמצעי התשלום והמסוכן ביותר הוא הבנק המרכזי. הכסף כשהוא לעצמו אינו מזיק. הוא מקבל כוח-גברא רק כאשר הוא נכנס לבנק, ורק אז הוא מתחיל להתרבות. על כן אני יכול פה ושם לנסות לפקח. אבל מבחינת מניעת אינפלציה, כל אשראי שהולך מיד ליד אינו מעניין אותי בכלל. מטעמים של אינפלציה זה לא איכפת לי. אין לו שום השפעה על עליית אמצעי התשלום. הענין הוא בזה שבעיית האשראי הבנקאי אצלי, דומה לבעיית אשראי אחר. אם האוצר למשל רוצה לסמן את עצמו בבנק ישראל, אז הכסף מתחיל להיות אינפלציוני. האוצר, אמצעי תשלום יכול לעשות רק דרך בנק ישראל. כל הגורמים האחרים הם גורמים לזה שהוא גורם לאינפלציה. אם עולה שכר העבודה, באים אלי בעלי בתי החרושת ומבקשים כסף. למעשה, כשלעצמו, העלאת שכר העבודה לא יכולה לגרום אפילו לא לעליית מחירים כי אני לא מגדיל את אמצעי התשלום. לו היו עולים המחירים מה היה יוצא? היה בוצר חוסר עבודה עצום. הזכרתי את זה גם בדוח שלנו. סגן נגיד הבנק בקנדה שהוא ידיו, שלח לי מכתב שהוא לא מסכים אתי. אמרתי לו שלא הייתה לי כל ברירה אחרת.

מה יוצר למעשה שכר העבודה. אם שכר העבודה אולה, באים אלי בעלי בתי החרושת וחקלאים ואומרים: המחזור עלה, אנו לא יכולים לממן. לי ישנן שתי ברירות. או לעזור להם ואז זאת התפתחות אינפלציונית ואז אנניגורם לתקלות גדולות. עליית מחירים - גרעון מסחרי. הוא לא יהנה והייצור לא יעלה. גרעון במאזן המסחרי יותר גדול, המחירים לא יעלו, יהיה חוסר עבודה עצום.

סך הכל של האשראי הבנקאי בלבד זה 400 מליון לירות. בלי לינבלום האומדנים מתוודים בין 12 ל-50 מליון. מה סכום זה נגד ה-400 מליון? נוסף לזה, זה לא משפיע כי רחוב לילינבלום לא יכול להדפיס כסף. זה פסול ונפסד מבחינה חוקית, מוסרית, משפטית, אבל לא מבחינה זאת של עליית אמצעי התשלום כי זה לא מעלה את אמצעי התשלום.

האשראי מאיש לאיש יכול להיות אשראי שחור. קיימות חברות למימון. חברת השקעות של בנק לאומי, מוסד לתעשייה. זה אמנם לא בנק, זה לא אינפלציוני. אבל אם בבנק ששם יש פקדונות, זה בהפך לאינפלציוני. כל אשראי שהוא כשלעצמו ניטרלי, הוא לא אינפלציוני. רק אשראי בנקאי הוא אשראי אינפלציוני. הוא יכול להעלות את אמצעי התשלום. ישנו איזה דבר באמצע. באמריקה קוראים לזה (בלועזית) ניר-מאני. השיקים הדחויים והשטרות שהם לא כל כך אינפלציוניים כמו אשראי בנקאי, הרבה פחות, אבל יותר אינפלציוניים מאשר אשראי מאיש לאיש.

אני מציע שנפסיק כעת. ובעוד שבועיים נדון לחזור בעניין הזה.

היו"ר ב. אבניאל:

אני מודה למר דוד הורוביץ על הרצאתו.

הישיבה נועלה בשעה 13.15